

Harijs Samuels Bašs: Digitālo tirgu akts

Foto: Publicitātes foto

Personas dati ir informācija, kuras vērtība ar katru gadu kļūst aizvien lielāka, tādējādi uzņēmumi, kam ir vislielākā kapacitāte tos apkopot un pārvaldīt, kļūst par ietekmīgiem tirgus dalībniekiem visdažādākajās nozarēs. Digitālo pakalpojumu "milži" – tādi kā "Facebook", "[Amazon](#)", "[Google](#)" u. c. – pēdējo 20 gadu laikā faktiski ir ieguvuši ja ne monopola stāvokli, tad noteikti tādu stāvokli, kas tiem ļauj mazākus tirgus dalībniekus pakļaut sev izdevīgiem klientu piesaistes, reklamēšanas un citiem nosacījumiem.

Lai gan digitālie produkti un pakalpojumi ir devuši daudz priekšrocību Eiropas patērētājiem un uzņēmumiem, šobrīd tikai daži ļoti lieli pakalpojumu sniedzēji kontrolē piekļuvi digitālajiem tirgiem. Tādējādi Eiropas Savienībā ir parādījies neliels skaits digitālo pakalpojumu uzņēmumu ar ievērojamu ekonomisko varu, kas vājina tirgus iekšējo konkurētspēju. Cenošoties panākt lielāku sacensību digitālajā tirgū, [Eiropas Savienība](#) ir pasludinājusi "Digitālo desmitgadi" ("Digital decade") ar mērķi stiprināt savu digitālo neatkarību un drošību.

Lai gan "desmitgade" ir tikai sākusies, jau šobrīd var novērot Eiropas Savienības nostāju un vēlmi nepieļaut digitālā tirgus vēl lielāku monopolizēšanos.

Eiropas Parlamenta un [Eiropas Padomes](#) Regula Nr. 2022/1925 (arī "Digitālo tirgu akts", DTA vai "Digital Markets act") ir tikai viens no tiesību aktiem, kuru [Eiropas Komisija](#) (Komisija) ir apņēmusies iedzīvināt caur tā saucamo "Digital Services Package" jeb digitālo pakalpojumu kopumu. Šobrīd, lai regulētu godīgu konkurenci digitālajā tirgū, ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101. un 102. panta regulējumu ir par maz, līdz ar to DTA galvenais uzdevums ir nodrošināt konkurētspējīgu vidi tieši digitālajā telpā un ieviest jaunu jēdzienu un institūtu: vārtzini ("gatekeeper").

DTA 3. pants paredz, ka uzņēmumam būs piešķirams vārtziņa statuss, ja "a) tam ir būtiska ietekme uz iekšējo tirgu, b) tas sniedz platformas pamatpakalpojumu, kas ir svarīga vārteja komerciālajiem lietotājiem, lai tie sasniegtu galalietotājus, un c) tam ir ietekmīgs un noturīgs stāvoklis savu darbību jomā vai ir paredzams, ka tuvākajā nākotnē tam būs šāds stāvoklis". Ar būtisku ietekmi DTA tiek saprasti gadījumi, kuros uzņēmumam ir ļoti ievērojams apgrozījums Eiropas Savienībā un tas sniedz platformas pamatpakalpojumu vismaz trīs dalībvalstīs, savukārt platformas pamatpakalpojumi ir uzskaitīti DTA 2. panta 2. punktā, un te ietverti tādi pakalpojumi kā, piemēram, tiešsaistes starpniecība, tiešsaistes meklētājprogrammas uzturēšana, tiešsaistes sociālā tīklošanās u. c. Tāpat Komisijai būs tiesības prezumēt, ka uzņēmums atbilst iepriekš minētajiem kritērijiem, tam sasniedzot noteiktus finansiālus rādītājus, piemēram, ja tā kapitalizācija pēdējo 3 gadu laikā ir sasniegusi 7,5 miljardus eiro Eiropas Savienībā vai uzņēmumam ir bijuši vismaz 45 miljoni aktīvu galalietotāju, kas atrodas Eiropas Savienībā.

Šīs iepriekš minētās kvalificējošās pazīmes liek skaidri saprast, ka DTA mērķis ir ierobežot diezgan šauru uzņēmumu klāstu, kuriem ir izšķiroša ietekme digitālo pakalpojumu tirgū. Šis regulējums galvenokārt attieksies uz tādiem uzņēmumiem kā "Google", "Amazon", "YouTube", "Facebook", "[WhatsApp](#)", "Twitter" un citām plaši pazīstamām interneta platformām, kuras ikdienā lieto vairums Eiropas Savienības un visas pasaules iedzīvotāju un kurām nav reālu konkurentu digitālo pakalpojumu tirgū.

Lai sasniegtu iepriekš minētos DTA mērķus, uzņēmumiem, kas tuvākā gada laikā tiks atzīti par vārtziņiem, būs pienākums veikt gan aktīvas darbības (piemēram, jāļauj komerciālajiem lietotājiem piekļūt datiem, ko tie ģenerējuši, īstenojot savas darbības platformā), gan pienākums atturēties no zināmu darbību veikšanas, kas negodīgi ierobežo konkurenci (piemēram, izsekot gala lietotājus, lai piedāvātu mērķtiecīgu reklāmu bez iepriekšējas atļaujas). Par šo prasību nepildīšanu vārtziņiem varēs piemērot soda naudas līdz pat 20% no uzņēmuma gada apgrozījuma visā pasaulē.

Ņemot vērā, ka jaunais regulējums primāri ir vērsts uz konkurences aizsardzību un stiprināšanu, jāmin arī tas, ka DTA 12. pants paredz pienākumu ziņot par tādu uzņēmumu apvienošanās, kas sniedz platformas pamatpakalpojumus, neatkarīgi no tā, vai tiek izpildīti apvienošanās ziņošanas pienākuma vispārējie kritēriji. Kaut arī tas ir tikai informēšanas pienākums (tātad nav nepieciešama Komisijas atļauja), tas ne tikai radīs papildu slodzi uzņēmumu juristiem, bet arī ļaus Komisijai iegūt tādu informāciju par uzņēmumiem, kura tai iepriekš nebūtu pieejama. Jāmin gan, ka šāds informēšanas pienākums bez reālas Komisijas kontroles nerisina tā saucamo "killer acquisition" problēmu, kad lielais uzņēmums pievieno sev perspektīvu, bet pagaidām vēl pārāk mazu uzņēmumu, kā rezultātā pēdējais tiek likvidēts, tādā veidā apzināti samazinot konkurenci tirgū. Turpretim kā viennozīmīgi pozitīvs apstāklis jānorāda tas, ka DTA ir iekļauta Komisijas kompetence atjaunināt gan platformas pamatpakalpojumu sarakstu, gan vārtziņu pienākumus, tādā veidā jau iepriekš paredzot digitālā tirgus elastīgumu un tā straujās attīstības iespējas.

Neskatoties uz to, ka DTA primāri ietekmēs nelielu tirgus dalībnieku daļu, tas, neapšaubāmi, atstās lielu ietekmi uz visiem iepriekš minēto platformu lietotājiem. Piemēram, uzņēmumi, kas izmanto vārtziņu platformas, lai nodrošinātu un attīstītu savu personīgo uzņēmējdarbību, baudīs lielāku aizsardzību attiecībā ar vārtziņiem, kā arī, īstenojot DTA ilgtermiņā, viņiem tiks radīts vienlīdzīgāks un konkurētspējīgāks digitālais tirgus. Savukārt platformu ikdienas lietotājiem (patērētājiem) būs plašākas iespējas ierobežot viņu datu apstrādi, tādā veidā pilnveidojot šobrīd jau plaši pazīstamo personu datu aizsardzības regulējumu. Tāpat ne mazāk svarīgi ir tas, ka, kodificējot vārtziņu pienākumu un atbildību vienā Eiropas Savienības tiesību aktā, tiek atvieglotas iespējas panākt zaudējumu atlīdzību nacionālajās tiesās tām personām, kurām nodarīts kaitējums neatbilstošas vārtziņu rīcības dēļ.

DTA sāks piemērot tikai no 2023. gada 2. maija. Ņemot vērā laiku, kamēr potenciālie vārtziņi tiks identificēti un to atbilstība DTA prasībām būs pārbaudīta, kā arī sešu mēnešu periodu DTA prasību izpildei, gaidāms, ka to, cik DTA ir efektīvs praksē, varēs novērtēt ne agrāk kā 2024. gada otrajā pusē. Tāpat ir jāņem vērā, ka DTA ir tikai viens no rīkiem digitālās vides regulēšanai Eiropas Savienībā un tā pienesums un ietekme uz digitālās telpas attīstību ir jāvērtē kopsakarā ar citiem tiesību aktiem šajā sfērā, it sevišķi ar Digitālo

Seko "Delfi" arī [Instagram](#) vai [Telegram](#) profilā – pievienojies, lai uzzinātu svarīgāko un interesantāko pirmais!